

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ**

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
Prof. Univ. Dr. GHEORGHE CLIVETI**

**Student-doctorand:
Pr. NECULAI ȘALARU**

2024

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ**

**ONOMASTICĂ ȘI MODERNITATE ÎN SOCIETATEA
ROMÂNEASCĂ - DE LA ÎNSCRISURI BISERICEȘTI
LA LEGEA NUMELUI DIN 1895**

**Conducător de doctorat:
Prof. Univ. Dr. GHEORGHE CLIVETI**

**Student-doctorand:
Pr. NECULAI ȘALARU**

2024

CUPRINS

Introducere

I. Problematika lucrării.....	7
II. Istoriografia temei și sursele.....	9

Capitolul I

- Înscrișuri bisericești și exigențele civile moderne asupra onomasticii.....	17
---	----

Capitolul al II-lea

- De la Regulamentul Organic la Constituția de la 1866: Chestiunea persoanei și a numelui.....	125
--	-----

Capitolul al III-lea

Legea Numelui din 1895

- III.1. Punerea „chestiunii” și dezbaterea parlamentară cu „ecouri” în presă.....	205
- III.2. Conținuturile legii din 1895.....	240
- III. 3. Aplicarea legii din 1895.....	249

Concluzii.....	303
-----------------------	------------

Bibliografie.....	307
--------------------------	------------

Anexe.....	347
-------------------	------------

Prezentare generală

După cum sugerează titlul tezei, onomastica, ca disciplină academică, a început să se contureze la mijlocul secolului al XX-lea, prin introducerea termenului „antroponimie” în limba română din limba franceză (anthroponymie) și denumește acel compartiment al lingvisticii care studiază apariția, evoluția și modul de funcționare a numelor de persoane din diverse puncte de vedere: apariție, structură, clasificare, evoluție, funcție, sens, constituire în sisteme și subsisteme, etc. În literatura de specialitate „onomastica” este cunoscută atât sub denumirea de *antroponimie*, cât și sub cea de *antroponomastică*. Acești termeni ce sunt incluși în lucrările lexicografice la sfârșitul secolului al XX-lea nu apar în dicționarele noastre mai vechi cum sunt cele ale lui H. Tiktin¹, Lazăr Șăineanu², I. A. Candrea și O. Densușianu³, I. A. Candrea și Gh. Adamescu⁴, A. de Cihac⁵, etc., dar nici în *Dicționarul limbii române moderne*⁶ sau în cel a lui Al. Ciorănescu⁷ și lipsește chiar din primele lucrări ce vizează terminologia lingvistică românească⁸. Prima însemnare lexicografică a acestor termeni este cea din *Dicționarul explicativ al limbii române*, care consfințește sinonimia termenilor ca fiind „ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană” și „totalitatea numelor de persoană dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-o limbă”⁹. Aceeași lucrare definește onomastica, pe care o consideră o disciplină lingvistică ce înglobează antroponimia ca pe o subramură, neconsiderându-le nici un moment sinonime. Deoarece, „onomastica este disciplina lingvistică al cărui obiect de studiu este originea, formarea și evoluția numelor proprii; totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc.”.

¹ H. Tiktin, *Rumänisch – deutsch Wörterbuch*, vol. I-II, Bukarest, Staatsdruckerei, 1903, 1911, 1925.

² Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, Craiova, 1896.

³ I. A. Candrea, Ov. Densușianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, București, Editura Socec, 1907-1914.

⁴ I. A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I. Aurel Candrea. Partea a II-a: *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura „Cartea Românească”, 1926-1931.

⁵ A. de Cihac, *Dictionair d'etymologie daco-romane. Vol. I: Éléments latins comparés avec les autres langues romanes. Vol. II: Éléments slaves, magyars, turcs, gresc-modernes et albanais*, Franckfort A/M, Berlin-Bucarest, 1870-1879.

⁶ *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei, 1956.

⁷ Al. Ciorănescu, *Diccionario etimológico rumano*, Tenerife, Universidad de Laguna, 1958-1966. Al. Ciorănescu, *Dicționar etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O., 2002.

⁸ Victor Vasenco (coordonator), *Dicționar rus-român de termeni lingvistici și filologici*, București, Editura Universității București, 1970.

⁹ *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei, 1975, p. 43.

Această definiție este reluată în majoritatea dicționarelor, fie că sunt explicative, etimologice, de neologisme sau că vizează terminologia lingvistică actuală, iar termenul de onomastică este utilizat în unele lucrări cu sinonimul onomatologie.

Teza de doctorat oferă o cercetare a indicelui onomastic, care aduce o contribuție masivă la elucidarea conceptului de persoană și identitatea persoanei ce este în strânsă legătură cu limba și evoluția societății moderne românești, deoarece constituirea numelor de persoană depinde de structura societății în ansamblul ei. În sprijinul acestui argument, amintim teoria lui Iorgu Iordan care consideră că onomatologia „poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări și fapte mai mult ori mai puțin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular”¹⁰.

Demersul pe care l-am propus este de a face o cercetare asupra modernizării sistemului onomastic în societatea modernă românească. În primul rând, ne vom ocupa de modul cum societatea românească a recepționat mesajul modernizării, având în vedere identificarea persoanei prin prenume și nume ce era definită în indicele onomastic al occidentului, statutul individului și al identității sale în contextul interacțiunii comunicative moderne (aici facem referire la interacțiunile față-în-față atât la nivelul comunității, cât și la nivelul familial și instituțional; la interacțiunile individului cu propria sa onomastică, cât și la interacțiunile mediate de economia în curs de dezvoltare – socio-economice). Totodată, tema reușește să surprindă diverse concepții inter și trans filosofice, care includ principii asupra sinelui, asupra acțiunii și interacțiunii dintre persoanele fizice și juridice, concepții axate pe moralitate, pe importanța implementării și respectării codurilor deontologice, elemente specifice eticii comunicării și eticii profesionale, concepții privind consumul, reclama, media, onomastica și toponimia urbană și stradală etc., toate raportându-se asupra individului, asupra modului în care gândește și se raportează la el însuși, cât și la semenii, influențe ce încurajează schimbări sau transformări continue de identitate personală, încurajând persoana să devină un altul, să devină altcineva, să se reinventeze permanent, încurajându-l să se joace cu propria identitate (doar așa el va putea deveni o persoană de succes, admirat și invidiat, supus unor tendințe de a fi în pas cu moda). Persoana societății moderne românești ce se află într-o fază a unei evoluții marcată de mari dificultăți (economice, politice, sociale, etc.), nu se află într-o criză de identitate și nici nu suferă de anxietate, ci este într-o reinventare a propriei identități, deoarece individul are posibilitatea și libertatea de a alege dintr-o gamă de modele identitare prezentate de media publicitară, model cu care se poate identifica cel mai bine și care poate fi

¹⁰ Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, București, Editura Academiei, 1963, p. 2.

echivalentul unei schimbări (model onomastic, stil vestimentar, aspect fizic, atitudine și comportament social), prin care persoana se prezintă în spațiul public. Societatea modernă oferă individului posibilitatea de a se juca cu propria identitate, de a o îmbunătăți conform propriilor dorințe și de a se prezenta cum vrea, sub diverse pseudonime, - care pot genera o confuzie identitară – pe care o oferă media publicitară în scop personal sau cu o definiție socială prin punerea în valoare a sinelui propriu și transformarea într-o altă persoană. Tema este susținută de schimbările spontane în timp, de fluxul de evenimente și informații noi, care se reactualizează, se înnoiesc constant și rapid și care împing persoana să se adapteze, să fie flexibilă, deschisă spre inovare, deschisă spre acumularea de noi cunoștințe și informații, cu alte cuvinte persoana modernă, devine omul capabil de poziționare, re-poziționare și contra poziționare, în funcție de situația socială în care se află este o persoană unică prin identitatea pe care și-a format-o.

În al doilea rând, actualitatea temei vine pe fondul nevoii de recunoaștere personală, de identificare a individului, care începând cu modernitatea nu mai este un lucru evident de la sine (așa cum în societatea feudală, identitatea era prestabilită social încă de la naștere sau în urma căsătoriei, depindea și era garantată de rolul sau de poziția socială pe care fiecare persoană o ocupa în cadrul societății). În legătură cu acest aspect, am dorit să aflu cum decurge procesul prin care persoana își definește propria identitate, în ce tipuri de interacțiuni, identitatea personală este definită cât mai complet și eficient (înscrisurile bisericești – înscrisurile civile), cum influențează aceste interacțiuni procesul de definire a identității personale (actele de stare civilă) și care este rolul acestora atât în procesul de definire a identității personale, cât și în procesul de redefinire, înnoire sau de îmbunătățirea onomasticii personale. Așadar, debutul tezei pune bazele discuției despre un multiculturalism (politic, social, religios, economic, etc.) printr-o matrice a stilului, a diverselor elemente ce erau în curs de reformare, iar exigențele lumii moderne cere o abordare a responsabilității persoanei cu voință intenționată și îndatoriri bazate pe identitate, unde legea nu mai este văzută ca un univers autonom ci ca un sistem analitic, făcând parte din viața normativă a societății. Modul de organizare legislativă, precum și măsurile adoptate în ceea ce privește persoana, vor urmări practicile juridice ale lumii civilizate creând o identitate personală. În acest sens lucrarea face un paralelism între normele legislative și practicile juridice care au reușit și au creat un sistem de valori „drepturi ale omului” finalizată cu formarea identității persoanei prin onomastică.

Textul tezei este provocator, deoarece ne obligă să privim către o lume raportat prin numeroase scrieri, abordări, ce ne îndeamnă la reconstruirea unor concepte de responsabilitate și răspundere, să privim cu alți ochi, principiile, valorile, atitudinile progresiste în fundamentarea societății moderne românești. Persoana secolului al XIX-lea devine conștientă de sine însuși își

definieste complet identitatea, devine membru al unui grup social în care își îndeplinește un anumit rol social, își însușește un anumit limbaj, interacționează și colaborează pentru realizarea unei activități profesionale, conștiente în care este implicat, se identifică în realitatea instituțională, cât și în poziția (adică perspectivele, atitudinea și comportamentul) cu celelalte persoane implicate, prin modelarea „stilului” său de viață, urmând pilda lumii civilizatoare. Pentru a se putea privi din exterior, modul în care procesul de identificare a persoanei cu sinele propriu dar și definirea sa cu un sine multivocal și social, este actul de cultură care instituționalizează persoana, nu în faptul că se înființează ici și colo câte o școală, ci că se întemeiază învățământul, nu în faptul că se dau mai multe spectacole, ci acela că ia naștere teatrul, nu în faptul că apar primele gazete și progresează tiparul, ci în acela că se pun bazele presei și se ivesc nucleeele primelor întreprinderi editoriale. Drept urmare, individul are capacitatea de a se mișca liber și intențional, de a face diverse conexiuni punându-se într-o relație sau în raport unul cu celălalt, flexibil și aflat într-un proces permanent de poziționare ducând o luptă în favoarea unei valori și împotriva altora, o delimitare delicată și dezagreabilă, deși necesară, fiindcă ea implică disensiuni nu numai între adepții „noului” ci și ai „vechiului”.

Modelarea stilului de viață înseamnă relații de tip „noi”, relații diagonale cu orientare reciprocă și intențională, a unui mecanism complex, relaționând cu multe arii de interes, unde „gusturile” devin un concept (artă, design vestimentar, muzică, arhitectură, etc.), iar trupul se supune unui proces de civilizare, unde haina creează conexiuni cu mediul înconjurător, generând modalități de prezentare, oscilând între conturarea hainei și mediul în care trăiește persoana. Dragostea și moda împărtășesc caracteristici comune, triumfând în celebrarea frumuseții, a pasiunii și a sexualității, care, a determinat atât moda cât și dragostea să sufere transformări, influențându-se una pe alta și coabitând într-o armonie mai mult sau mai puțin perfectă. Piața anunțurilor matrimoniale ia amploare iar manifestările estetice nu sunt decât dezvoltarea aceluiași instinct de a plăcea, de a impresiona cealaltă jumătate, reclama stabilește raportul între client și produs, reclama nu vinde doar imagini, vinde concepte asupra dragostei, sexualității, asupra valorilor umane, reflectând cine suntem, inclusiv moartea scoate din anonimat persoana, o mediatizează prin discursuri funebre ce devin o modă. Societatea este diferențiată prin cele două poluri: mediul urban și mediu rural, unde legislația și reglementările impuse de lege trebuie să realizeze un anumit set de criterii sociale, economice și culturale. Creșterea limitelor orașelor și încorporarea unor așezări limitrofe a creat o impresie de dezvoltare, în special în regiunile slab dezvoltate. Așadar viața trebuie înțeleasă în întreaga ei complexitate, chiar dacă mecanismele demografiei surprind modificări și variabile sub aspectul numărului și al reprezentării geografice unde mortalitatea, nupțialitatea, divorțurile, adopțiile, constituie o sursă de schimbări onomatologice cu un impact în

societate pe termen mediu și lung al acesteia. Acest proces de mobilitate ce se produce în societatea românească își are rațiuni preponderent materiale și se desfășoară potrivit logicii maximizării unor câștiguri: persoane interesate se deplasează individual sau cu familii către diverse piețe urbane dezvoltate sau în curs de dezvoltare, urmând să găsească și să se integreze pe piața muncii, sau persoane care din cauza unor circumstanțe neprielnice create de autoritățile politico-administrative se înscriu în mobilitatea socială, creând un fenomen social complex ce determină diverse mutații onomatologice în identitatea persoanei. Coroborând societatea europeană, respectiv societatea românească spre individ, totul este în plină transformare, urbanistica se așează treptat în casele românilor, de la spațiul public, profesional, masculin, se ajunge la cel privat, feminin, și apoi la cel neaclamat, ludic, al transparenței. Se conturează o trăsătură socio-culturală ce ține de specificitatea mentalității care este susținută de literatură, presă și memorialistică ce devin ancore argumentative sesizând aspectele sociale pe care bineînțeles le și sancționa, prin sarcasm sau simple glume, ceea ce trebuia schimbat social (disfuncționalitatea maritală și devierea afecțiunii menite a fi strict conjugală), literatura de moravuri devenea în mod previbil moralizatoare, dând destine personajelor benigne, și totodată biciuind personajele de a obține un efect artistic și o reacție din partea cititorilor, presa, cu diverse publicații și anunțuri elaborate cu termeni elogioși, cu argumente de prestigiu, uneori ilustrate sau chiar cu fotografii sau cu accente umoristice, prind succes grație publicului și a publicității pe care o desfășoară, iar memorialistica tinde să edulcoreze trecutul, ea vine și își susține grafia, unde conținutul poate fi considerat veridic, formând o autentificare socială. Cu toate acestea, timpul este regândit, restructurat și, de acum, recreativ, spațiile se deschid și întrepătrund sferele sociale ce anterior erau non-inclusive, spațialitate proprie, fiziologică, discursurile fac referință la corp, la moralitate, estetică, la igienă care cere responsabilizarea purtătorului. Tinerii, avangarda intelectuală și artistică, dar și femeile vor sfida vechea ordine socială. Feminismul devine un curent puternic conturat și are de acum publicații proprii. Totul gustă din faima tranzitorie. În acest timp și spațiu se democratizează sentimentele, se iubește cu intensitate, se trăiește din plin, simțurile sunt trezite de noi provocări, au mare succes semi-mondenele, cu tot statutul lor incert, sporturile sunt democratizate, arta coboară în stradă, copilăria este redescoperită, prin ochii romanticilor, medicul obține recunoașterea științifică a competenței sale profesionale, avocatul se bucură de statutul său de expert.

În acest cortegiu de provocări, omul este urbanizat, cunoaște pulsurile tehnicii moderne (electricitate, canalizare, transporturi), riscurile marilor aglomerări urbane, ofertele unei industrii a timpului liber, etc., creează un factor rigid, presant în ce privește persoana și familia. De acum identitatea persoanei, inclusiv familia, devin un spațiu închis, unde adevăratele virtuți ale oamenilor sunt ocrotite prin legi și norme juridice, pentru a nu fi atinse de violența și pericolele lumii

exterioare. În acest sens se iau măsuri pentru protejarea bunului (re)nume, indiferent de compoziția onomastică, societatea dezvoltă arta de a citi limbajul trupului, ce constă în examinarea unei serii întregi de gesturi: ținuta corporală, tonalitatea vocii, interacțiunea între două sau mai multe persoane etc., poziția corpului, brațele, picioarele pot dezvălui multe lucruri despre speranțele, temerile și neliniștile persoanei. Seducția ocupă un rol esențial în ritualul curtării, deoarece reflectă disponibilitate, atracția față de cealaltă persoană devine un consum de resurse emoționale dar și materiale care sunt investite în cucerirea persoanei dorite. O societate care șlefuieste comportamente și conduite sociale unde persoana se conformează în mod direct sau subconștient, la care moda este caracterizată printr-o schimbare permanentă și reprezintă oglinda societății, reflectând atitudini sociale, economice, sexuale și politice, fiind o reflexie a diferitelor tipologii de oameni a claselor sociale și având un impact asupra tuturor sectoarelor societății, fapt ce a determinat în consolidarea de stereotipuri, a scos în evidență diferențele dintre bărbat și femeie, urban și rural, bogat și sărac și nu în ultimul rând diverse discuții pe subiecte ca sexualitatea, etnicitatea, diferențele de gen, etc. Tocmai de aceea impulsul de a inova, „noutatea” devine astfel autojustificatoare, deoarece, omul secolului al XIX-lea devine un consumator grăbit și lacom, care caută o noutate de dragul noutății. Persoana aderă la lume, învățând să gândească și exersându-și gândirea, reconfigurează realitatea creând noi simboluri sau transformându-le pe cele vechi face trecere de la cele tradiționale la cele creatoare, transformatoare, institutive. În fond, se simte respirația unei noi culturi, o cultură cu un sistem proteic, care configurează și reconfigurează lumea, cu schimburi și influențe atât la nivel personal cât și comunitar.

În această ordine sintetizată, societatea cere un bun care i se cuvine, asupra căruia ea are drepturi pe fondul nevoii de recunoaștere socială, cel de *identitate a persoanei*, chiar dacă este un termen nou, ca atare, acest concept își are consecuția logică în ființa umană. Tocmai de aceea capitolul al II-lea al lucrării „De la Regulamentul Organic la Constituția de la 1866: Chestiunea persoanei și a numelui”, axează persoana printr-un întreg cod doctrinar legislativ – Codul Calimach - asupra acțiunii și interacțiunii sociale orientate pe moralitate, prin respectarea unei etici la modul cum persoana gândește și se raportează la el însuși, cât și la ceilalți, stabilind identități individuale, precare la început, prin nume și poreclă ce sunt transmise prin actele de stare civilă bisericești – mitrice -, legiferate oficial prin prenume și nume în Codul civil din 1864. În acest ansamblu legislativ, persoana nu mai este un fapt sau un lucru evident de la sine (așa cum era în societatea feudală, unde identitatea era prestabilită social încă de la naștere sau în urma căsătoriei, depindea și era garantată de rolul sau de poziția socială pe care fiecare persoană o ocupa în cadrul societății), cercetarea parcurge etapele prin care termenul de persoană este definit cu identitatea, precum și procesul legislativ prin care tipurile de interacțiuni identitare definesc identitatea proprie, un proces

formulat în timp, de reinventare, înnoire, de îmbunătățire, de codificare a persoanei. Actualitatea temei este susținută de schimbările legislative, de fluxul de evenimente și informații noi, care se reactualizează, se înnoiesc, resping vechile ideologii, îl adaptează pe individ în noile structuri social legislative deschise spre inovare, cu alte cuvinte, poziționează, repoziționează și contrapozitionează persoana cu un nume și o identitate proprie, o definiție a individului conștient de sine însuși în cadrul interacțiunilor sociale în urma poziționării sale în societate. Tocmai de aceea elaborarea unor proceduri legislative devine imperios necesară, datorită principalelor evenimente ce se succed în viața persoanei instituțiile statului trebuiau să răspundă, să formuleze limite legale în cazul anumitor acțiuni sau prescripții legale în anumite situații, care au drept rezultat, acțiunea coerentă în spațiul social a persoanei. Prin instituirea normelor legislative, dar și prin respectarea lor, persoana este condiționată de raportul existent între actul juridic care determină identitatea sa și raporturile sociale în domeniile în care își desfășoară activitatea sa. Dinamica apariției normelor legislative cunoaște o evoluție rapidă, iar factorii sunt bine determinați și au fost expuși în capitolul întâi. Am ținut cont de factorii care au determinat luarea de măsuri legislative în ce privește modernizarea persoanei prin onomastică, ca proces: social, religios, politic, juridic, economic, cultural etc., prin adaptarea la cerințele de înnoire și aducerea unor stări de lucruri în corespondență și concordanță cu noul din timpul lor. Așadar, m-am ocupat de instituția persoanei, cu deosebirile reflectate în Codul Calimach unde am procedat la analiza separată a termenului de „persoană”, subliniind deosebirile esențiale a acestui termen prin examinarea prevederilor din Condiția criminalicească și Regulamentul Organic, urmărind totodată corespondența dintre noțiunea de persoană firescă și persoană morală am analizat și expus evoluția reglementărilor juridice care au condus la transformări în ce privește persoana în cadrul societății românești. Toate aceste norme încearcă să de-a o definiție cât mai cuprinzătoare a termenului de „persoană”, să o identifice și să îi creeze un statut juridic, practic, normele legislative întreprinse de domniile regulamentari urmăreau să îmbunătățească situația și starea persoanei, conferindu-i o normă juridică. Chiar dacă aceste norme juridice, conțin un amestec confuz a termenului de „persoană” până la un punct, ele reprezintă efortul de adaptabilitate la noile cerințe sociale. Toate aceste norme sunt sintetizate, gândite și unificate într-un singur, coerent, obiectiv și definitiv cod ce cuprinde dispoziții progresiste în ce privește persoana și capacitatea sa, Codul civil român promulgat de Alexandru Ioan Cuza la 4/16 decembrie 1864 și pus în aplicare în anul următor. Așadar, trecerea într-o nouă etapă de socializare modernă, creează premisele de dezvoltare a sinelui propriu cu capacitatea de a generaliza cunoștințele, viziunile, normele, valorile și principiile aplicabile în context familial dar și social, acționând și interacționând având ca reper definiția și modelarea imaginii de sine, prin identitatea și personalitatea sa, însă ca răspundere juridică, persoana se află pe o poziție de egalitate juridică cu celălalt subiect, deține acțiunea comună în

raporturile de căsătorie, de adopție sau rudenie, participă la raporturile juridice de drept al muncii, ca salariat sau ca angajator, este un subiect de drept în calitate de cetățean al statului, participă în raporturile de drept penal, fie în calitate de beneficiar al ocrotirii juridice penale, fie în calitate de destinatar al prevederilor legate, într-un ansamblu se alcătuiește un cadru normativ al sistemului social care, la rândul său, determină și configurează sistemul legislativ ce definește persoana cu identitatea sa – prenume și nume.

Procesul de tranziție de la înscrisurile bisericești către instituțiile civile ale statului, presupune stabilirea unor trăsături definitorii ale conceptului de sistem oficial de denotație în contrast cu cel popular și în raport cu cel de oficializare a numelui, acțiune ce conturează un sistem oficial modern, care formulează noi principii în ce privește persoana și libertățile persoanei în noile reglementări, fapt ce a determinat schimbarea raporturilor și a valorilor dintre persoane. În demersul înțelegerii corecte a acestui concept de identificare a persoanei, mai întâi se clarifică elementele prin care poate fi definit, în intensiune și extensiunea sa. Astfel, oficial va intra în relații de diferențiere cu popular, neoficial, tradițional, de sinonimie cu instituționalizat, științific, modern, de comparație cu oficial din alte sisteme.

Creșterea impetuoasă a afacerilor comerciale a făcut absolut necesară clarificarea legislației cu privire la persoana fizică, prin impunerea unor reglementări juridice unitare aplicate prin Legea numelui din 18 martie 1895. S-a creat astfel un cadru legal și s-a pus ordine în ceea ce privește identitatea persoanei, fapt esențial pentru propășirea societății, stabilindu-se căile și mijloacele de soluționare a diverselor situații onomastice, de multe ori conflictuale, ivite în societate. Este analizată și tratată, problema naturii juridice în ce privește protecția numelui și identitatea persoanei.

În acest sens, ultimul capitol al lucrării supune analizei, Legea numelui care privește dreptul și protecția asupra numelui, plecând de la dezbaterile parlamentare la stabilirea textului legislativ și finalizând cu impactul normelor legislative – Legea numelui, Codul civil, Codul comercial - asupra societății.

În primul subcapitol „Punerea „chestiunii” și dezbaterile parlamentare cu ecouri în presă”, sunt prezentate detaliat aspecte de procedură specifice onomasticii, subliniind particularitățile prevăzute în proiectul de lege și normele de aplicare pe care trebuie să le cuprindă legea. Analiza dezbaterilor parlamentare sunt consacrate în presa vremii, oferind publicului aspecte și diferite mențiuni în ce privește perfecționarea numelui într-un cadru legislativ. „Conținuturile legii din 1895”, ce formează subcapitolul al II-lea, în care se prezintă textul final a legii cu o analiză pe secțiuni a detaliilor de procedură specific actului normativ, stabilind particularitățile și normele de

aplicare. Ultimul subcapitol „Aplicarea legii din 1895”, este rezultatul unei analize comparate - între legea numelui și Codul civil -, privind aplicarea actului normativ în legătură cu modul de exprimare a legiuitorului în care am prezentat procedura fiecărei operațiuni în parte, cu privire la înscrieri de mențiuni, anulări, modificări, rectificări onomastice și impactul onomastic legislativ în societate. Așadar, am realizat o analiză exhaustivă a numelui, din punct de vedere al aspectelor privind natura juridică, ce relevă evoluția și reglementarea acestuia în drept de proprietate, formând un drept extrapatrimonial cu valențe personale, ce aparține atât drepturilor personalității cât și stării persoanei, fiind deopotrivă rezultat din filiație dar și purtător al identității persoanei.

Cercetarea se încheie creionând puncte comune și diferențe onomastice care s-au consumat în societatea românească până la finele anului 1900, onomastică care intră sub incidența apărării dreptului la nume cu toate elementele componente ale acesteia precum: numele de familie dobândit prin efectul filiației sau adopției, cel din momentul căsătoriei, prenumele oricărei persoane, numele copilului găsit, născut din părinți necunoscuți, prenumele și numele schimbat prin procedură administrativă, dar și pseudonimul. Așadar, identitatea persoanei este prevalată de protecția dreptului la nume din prisma apărării drepturilor subiective nepatrimoniale (la nivelul Codului civil, Constituție și Legea numelui), prezentând totodată și protecție penală (considerată cel mai înalt grad de protecție) acordată dreptului la nume prin prisma infracțiunii de furt de identitate. Finalitatea reglementărilor legislative urmărește deziderate personale dar și publice, ce trebuie îmbinate proporțional pentru a fi atins scopul suprem și anume armonia la nivelul societății.

Teza abordează un palier a modernizării societății românești prin onomastică, ca un proces de aculturație, care încearcă omogenizarea socială printr-un cadru legislativ. Rezultatele cercetării întreprinse urmăresc să fie apte de a îndeplini scopul urmărit, având convingerea că vor constitui o lucrare de bază pentru cei care doresc să se familiarizeze la nivelul primar cu această importantă parte a dreptului de identitate a persoanei, cât și cei care doresc să aprofundeze studiul asupra dreptului la nume dintr-o perspectivă inedită.

Concluzii

Cercetarea realizată în cadrul tezei de doctorat, analizează persoana și identitatea ei din înscrisurile bisericești (oficiale și neoficiale) către sistemul denominativ oficial, ce reprezintă ilustrarea unei etape din evoluția juridică a acesteia, mai precis tranziția de la sistemul denominativ popular la cel oficial, prin transferul fondului de la instituția bisericească către instituția administrativă civilă a statului, formând un fond onomastic cu valențe legislative de identificare personală. Așa cum am afirmat în preliminarii, ne-am propus în această lucrare a expune motivația și natura conceptului de identitate ce a determinat persoana firească să se facă cunoscută, prin formularea unui regim juridic de constituire a sistemului oficial civil, *instrumentum probationem*, ca acte normative de stare civilă. În continuare, voi reda o perspectivă de ansamblu asupra rezultatelor cercetării.

Astfel, întrebându-ne ce anume a determinat societatea să producă acele schimbări în conceptul de identificare a persoanei, situându-ne pe poziția de cunoaștere empirică a situație cu caracter ambivalent în sincronia acesteia. Mai întâi, identitatea persoanei este un factor natural, intrinsec, spontan-creator și individualizarea are o încărcătură genealogică, lingvistică, apoi, pe de altă parte, este extrinsec, determinat de factori intenționali, convenționali, ce reprezintă pentru onomastică niște epifenomene ale unor procese, de ordin politic-socio-cultural. Prin urmare, am cercetat cauzele și scopurile privind evoluția de identificare a persoanei prin nume, din înscrisurile bisericești – mitricale – spre oficializare în cadrul modernizării sistemului legislativ a cărei evoluție este condiționată de determinări istorice. Tocmai de aceea, am considerat oportună utilizarea a cât mai multe citate din surse primare, lăsându-le adeseori doar pe acestea să vorbească, cu un plus de culoare a epocii, pentru că numai astfel puteam să am o imagine nuanțată, cuprinzătoare și complexă a mecanismelor ce au generat schimbări în câmpul identității persoanei din istoriografia socială românească.

Așadar, o parte din cercetare stabilește modul în care intervine factorul conștient-volitiv în dinamica evolutivă a societății asupra conceptului de identitate personală. Pentru aceasta, am avut în vedere în primul rând, prezentarea dintr-o perspectivă diacronică a factorului evolutiv istoric a societății românești, punctând elementele de natură juridică, legislativ-bisericească, administrativă, dar și de formare a limbii literare care a avut un aport direct cu numele proprii de persoane și care au condus la formarea unor norme de tip prescriptiv, descriptiv și punitiv. Cealaltă parte a cercetării reflectă studiul asupra fenomenului legislativ ce a condus la formarea identității persoanei, precum și evoluția de la sistemul popular denominativ din diverse înscrisuri bisericești către sistemul oficial, generalizat prin uzul antroponimic. Acestea din urmă, evoluează, din necesitățile fizice ale societății, prin reglementări legislative către un standard național modern. Deși delimitarea celor

două sisteme denominative, cel religios de cel civil, poate fi făcută cronologic, în jurul anului 1865, odată cu aplicarea Codului civil și cu înființarea serviciilor Stării civile, ele coexistă și se influențează mutual, chiar dacă sunt raporturi diferite. Astfel, acțiunile cu scopul de unificare legislativă ce au fost întreprinse pe întreg teritoriul României și de creare a unei identități personale ca o identitate națională, se înțelege de la sine limba de comunicare, ce a condus la modernizarea unor domenii precum cel juridic și cel administrativ. Acestea a avut la rândul lor repercusiuni asupra sistemului onomatologic național, atât ca elemente ale identității persoanei, cât și ca semn lingvistic al numelui. Mai mult decât atât, în subsidiar, s-a petrecut și acel fenomen lingvistic de împrumut, creând o disensiune la nivel de formă și structură a identității persoanei, datorită faptului că documentele normative juridice și administrative au fost realizate după modelul celor din alte țări, aflate într-o fază mai avansată de dezvoltare. Amintesc aici influența normelor religios-juridic din Codul Calimach cu cea modernă din Codul civil din 1864. Pe de altă parte, și sistemul oficial de denotație compus din alăturarea normelor cuprinse în cele trei domenii (mitrice – de nașteri, de căsătoriți și de morți), își datorează mai întâi configurarea din sistemul popular. Așa cum legile juridice sunt cele care sintetizează, organizează și preiau elemente din obiceiul pământului, iar numele format constituie persoana pe baza limbii populare vechi, tot așa și sistemul denominativ oficial modern se formează pe baza celui popular.

Am identificat conceptul de identitate a persoanei, care este confuz în legislația din prima jumătate a secolului al XIX-lea și să stabilesc procesele denominative care s-au petrecut, analizând mai multe studii în succesivitatea lor. În condițiile noilor tipuri de conexiuni sociale, identitatea se caracterizează prin dinamism și instabilitate, iar de aici derivă o serie de consecințe ce determină reconfigurarea identității persoanei. Dinamica identității ca efect în societate determină consolidarea identității primare care au la bază elemente asociate tradiției, la polul opus, instabilitatea identității, este un recurs la formele și valorile tradiționale sau primare, crearea de noi valențe care să-i asigure persoanei reprezentarea/recunoașterea în societate. Întreg procesul cercetării a fost posibil datorită naturii documentelor în care tranziția de la un sistem la altul este reflectată într-un mod exemplar. De aceea, voi reda sintetic câteva din caracteristicile fundamentale ale procesului realizat prin concatenarea conceptului de identitate onomatologică a persoanei.

Limba a fost cardul pe care s-a creat sistemul onomatologic, numele proprii, fapt ce a favorizat trecerea de la motivare la arbitraritate și de a renunța la funcția de semnificare. Schimbarea petrecută este trecerea de la denotația cu nume unic, la cea cu nume complex, proces care include în același timp trecerea de la formula denominativă analitică, la cea sintetică. Acest aspect de identificare a persoanei cuprinde diverse substraturi sociale, religioase, politice, care îi

explică scopurile și cauzele modificărilor, elemente pe care le-am analizat în primul capitol din cuprinsul lucrării.

În al doilea capitol am prezentat procesul de tranziție de la sistemul denominativ popular la înscrisurile oficiale bisericești și de asemenea la sistemul oficial civil, precum și aspectul particular al instituționalizării și modernizării acestuia, totodată se activează și caracteristica limbii, care generalizează un anumit uz antroponimic ce se datorează unor legi ca intuiția, simetria și regularitatea formelor de identitate personală. Formele sintetice ce denumesc persoana, cu utilizarea sufixelor și aglutinarea articolelor, precum și hipocoristicele și acronimele, pot fi explicate prin acțiunea limbii care intră în categoria limbilor flexionare. Omul simte nevoia de a se individualiza, pe de o parte și a se comunica, pe de altă parte. Două dintre cerințele la care trebuie să răspundă schimbările legislative din epocă în ce privește formarea persoanei fizice cu o identitate personală cât mai exactă, sunt tocmai nevoia de individualizare și de cunoaștere prin comunicare. Atât în sistemul popular, dar mult mai mult în sistemul oficial, persoana cuprinde funcții de identificare și de individualizare, la început, doar cu nume unic, apoi prin adăugarea de elemente adiționale care indică raportarea persoanei la mediul înconjurător. În prima fază identitatea persoanei se constituie la nivel personal – matricierea personală de la cea rudimentară prin punerea degetului în cerneală, la evoluția tipurilor de semnătură cu numele personal – a individului în cadrul familiei și apoi identitatea față de nivelul grupului social. Astfel spus, dimensiunea gnoseologică pe care o formează identitatea personală contribuie la satisfacerea nevoii de cunoaștere.

Statul și societatea urmăresc reglementarea raporturilor care vizează situații generate de utilizarea dreptului la nume. În acest context își face apariția în societatea românească Legea numelui din 18 martie 1895, care formulează obiectul unui studiu juridic privind impactul legislativ asupra identității persoanei în contextul social vizat. Așadar, efectul juridic este consacarea identității persoanei prin onomatologie, fapt ce a determinat pe legiuitor să concentreze materia și conținutul legislativ, către punctul cheie, persoana fizică, care se identifică de acum cu noile norme de tehnică legislativă, privind modificarea sau înlocuirea numelui în actele de stare civilă, fapt dezbătut în cuprinsul capitolului al III-lea.

Prin urmare, dezvoltarea sistemului privind identitatea persoanei se datorează, pe de o parte, organizării limbii și dezvoltării naturale a acesteia, iar pe de altă parte, implicarea factorului conștient-volitiv în urma stabilirii unor norme legislative ce conduc la formularea modernă a serviciului de stare civilă. Prin ilustrarea acestui proces de identitate personală, mitricile reprezintă documente care conțin date valoroase. De aceea un lucru important asupra căruia consider că merită să ne oprim atenția are legătură directă cu scopurile cercetării științifice. Așa cum mulți specialiști

au conchis, știința onomasticii, mai prezintă încă aspecte care ar putea fi dezvoltate, corectate, completate și chiar elucidate. În ceea ce privește cercetarea mitricilor bisericești am constatat că majoritatea documentelor ce prezintă interes se află în formă de manuscris cu scriere chirilică și, în plus, pot fi consultate doar la arhivă. De aceea, studiul istoric al numelor de persoană, în definitiv, popularizarea științei, așadar, devine în acest mod mai puțin accesibilă publicului larg. Consider că am putea argumenta inițiativa prin adoptarea unei metode de cercetare din ce în ce mai răspândită în mediul academic din zilele noastre, prin crearea de corpusuri informatice și baze de date, care ar oferi șansa specialiștilor de a colabora într-un mod mai rapid și eficient, ar pune la dispoziție celor nespecializați în domeniu date antroponimice și instrumente de interpretare a lor și, nu în ultimul rând, ar contribui la demersul de conservare a documentelor manuscrise.

Raportându-ne la obiectivele generale ale tezei, vom conchide că natura administrativă a documentelor, înregistrările consecutive, formularele tipizate, precum și poruncile de înscriere nominală în funcție de anumite caracteristici, contribuie la trecerea de la sistemul popular la cel oficial de identitate personală. Modernizarea societății românești, care a cuprins domeniile organizării administrative bisericești și civile, precum și unificarea națională dublată de cea legislativă și lingvistică își găsește efectul în cadrul sistemului de personalizare a persoanei.

În definitiv, consider necesar să menționez că aportul adus de această lucrare, cercetarea datelor referitoare la aspectul particular de formare a identității persoanei din înscrisurile mitricale bisericești la oficializarea sistemului denominativ din cuprinsul documentelor juridice, a celor administrative, a diverselor scrieri nominale ce au contribuit la formarea limbii române literare, sper că poate fi considerat „nanos gigantum humeris insidentes”. Chiar dacă s-ar putea obiecta că niciunul dintre documente nu a fost nestudiat înainte și că subiectul central al lucrării de față își poate găsi, fragmentat, soluționări în diverse lucrări de onomastică, sunt de părere că însuși exercițiul închegării ei, al argumentării tezei enunțate la început, al conexiunilor făcute între faptele cercetate și între cele descoperite deja reprezintă nota de individualitate adusă rezultatelor cercetării.

Bibliografie

- Candrea, I., A., Densușianu, Ov., *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, București, Editura Socec, 1907-1914.
- Candrea, I., A., Adamescu, Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I. Aurel Candrea. Partea a II-a: *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura „Cartea Românească”, 1926-1931.
- Cihac, de A., *Dictionair d'etymologie daco-romane. Vol. I: Éléments latins comparés avec les autres langues romanes. Vol. II: Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais*, Franckort A/M, Berlin-Bucarest, 1870-1879.
- Ciorănescu, Al., *Diccionario etimológico rumano*, Tenerife, Universidad de Laguna, 1958-1966. - Idem, *Dicționar etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O., 2002.
- *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei, 1956.
- *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei.
- Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, Craiova, 1896.
- Tiktin, H., *Rumänisch – deutsch Wörterbuch*, vol. I-II, Bukarest, Staatsdruckerei, 1903, 1911, 1925.
- Vascenco, Victor, (coordonator), *Dicționar rus-român de termeni lingvistici și filologici*, București, Editura Universității București, 1970.